

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
публічного управління та права

30 серпня 2022 р., протокол № 5

Голова Вченої ради

Димитрій ГРИЦИШЕН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

спеціальності 053 «Психологія»

освітньо-професійна програма «Психологія»

факультет публічного управління та права

кафедра психології та соціального забезпечення

Схвалено на засіданні кафедри
психології та соціального забезпечення
29 серпня 2022 р.,
протокол № 1

Завідувач кафедри психології та
соціального забезпечення

Ірина ЛЕГАН

Розробник: доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та соціального забезпечення МАТЕЮК Олег

Житомир

2022-2023 н.р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність: 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	
Загальна кількість годин - 120		Семестр	
		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4,5	Освітній ступінь: «магістр»	Лекції	
		32 год.	
		Практичні, семінарські	
		16 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		72 год.	
Вид контролю: екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
для денної форми навчання – 40%/60%

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК11 - 2022
	Екземпляр № 1	Арк 14/3

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета викладання дисципліни: розширити наукові уявлення та поглибити теоретичні знання про закономірності функціонування психіки і життєдіяльності індивіда у зоні граничних можливостей та сформувати практичні вміння і навички надання психологічної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях; сформувати у студентів екологічну свідомість, позитивні моральні якості сучасної людини, яка має жити у гармонії з оточуючою природою.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є поглиблення знань, умінь і навичок студентів у сфері психологічних аспектів екстремальних та надзвичайних ситуацій у відповідності із сучасними науковими уявленнями; формування у студентів уявлень про основні психічні реакції людини на травматичні події; вироблення базових практичних умінь і навичок екстреної психологічної допомоги; ознайомлення студентів із сучасними підходами до практики психологічної діагностики, корекції гострих та посттравматичних стресових розладів; усвідомлення професійної ідентичності та становлення професійної компетентності студентів; формування морально-етичних норм і відповідальності.

2.3. У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати

- предмет, завдання та область застосування психології надзвичайних ситуацій;
- фундаментальні дослідження вчених в галузі психології надзвичайних ситуацій, екстремальної психології, кризової психології ХХ-ХХІ ст.;
- співвідношення основних понять (напружена, кризова, екстремальна, надзвичайна ситуація);
- первинні реакції, поведінку людини, групи в надзвичайних ситуаціях;
- закономірності надійності професійної діяльності людини в надзвичайних ситуаціях;
- симптоми гострих та посттравматичних стресових розладів;
- методи дослідження психічних станів людей, які пережили надзвичайні ситуації;
- сучасні погляди на профілактику та корекцію психогенних розладів постраждалих у надзвичайних ситуаціях.

вміти

- орієнтуватися в основних проблемах психології екстремальної психології;
- аналізувати сучасні теоретичні підходи у вирішенні питання організації психологічної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях;
- розрізняти психогенні реакції людини на травматичну ситуацію;
- орієнтуватися в методах діагностики психічних станів, поведінки людей в травматичних ситуаціях;
- складати програму психологічної допомоги постраждалим надзвичайній ситуації.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК11 - 2022
	Екземпляр № 1	Арк 14/ 4

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних компетентностей, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія»:

Інтегральна компетентність: здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети;

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики;

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік;

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології;

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах;

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності;

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію;

СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях;

СК11. Здатність здійснювати психологічний супровід осіб в кризових та надзвичайних ситуаціях і надавати психологічну допомогу цим категоріям населення;

СК12. Здатність використовувати психологічний інструментарій надання допомоги представникам соціально-вразливих категорій населення.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних програмних результатів навчання за спеціальністю 053 «Психологія»:

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій;

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість;

ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість;

ПР8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації;

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності;

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності;

ПР13. Визначати напрями психологічного супроводу осіб в кризових та надзвичайних ситуаціях, розробляти та впроваджувати програми реабілітації та реадптації цих категорій населення;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК11 - 2022
	Екземпляр № 1	Арк 14/ 5

ПР14. Вміти застосовувати інноваційні психологічні технології при роботі з соціально-вразливими категоріями населення.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. «Психічні реакції людини на травматичні події у надзвичайних ситуаціях»

Тема 1. Загальні уявлення про предмет та завдання психології надзвичайних ситуацій

Предмет, завдання та область застосування психології надзвичайних ситуацій. Взаємозв'язок дисципліни з іншими галузями знань. Надзвичайна ситуація, екстремальна ситуація, кризова ситуація, напружена ситуація: співвідношення понять. Типи життєвих світів (подій) особистості: внутрішні і зовнішні, позитивні і негативні. Категорії визначення рівня надзвичайних ситуацій. Конфліктні та безконфліктні надзвичайні ситуації. Надзвичайні ситуації природного характеру. Надзвичайні ситуації техногенного характеру. Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру. Соціальні небезпеки, пов'язані із психологічним впливом на людину, з фізичним впливом на людину, із вживанням психоактивних речовин, із захворюваннями, із суїцидом. Надзвичайні ситуації воєнного характеру. Надзвичайні ситуації загальнодержавного, регіонального, місцевого та об'єктового рівнів. Проблема екстремальності у сучасній психологічній науці.

Тема 2. Психологічні особливості стресового розладу постраждалих у надзвичайних ситуацій

Поняття про стрес та основні підходи до його дослідження (теорії Г.Сельє, Р.Лазаруса, Ю.Л.Александровського та ін). Семантичний та феноменологічний аналіз понять «стрес», «психічна напруженість», «емоційний стрес», «професійний стрес», «емоційне вигорання». Динаміка розвитку загального адаптаційного синдрому за теорією канадського фізіолога Г.Сельє. Особливості формування стресу в надзвичайних ситуаціях. Особливості формування суб'єктивного ставлення до надзвичайної ситуації як стресової. Фактори, що впливають на особливості реагування в стресовій ситуації (соціальні і особистісні). Суть та основні теорії професійного стресу. Сучасний стан проблеми дослідження стратегій подолання

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК11 - 2022
	Екземпляр № 1	Арк 14/ 6

(копінг-механізми) складної ситуації. Фактори, що впливають на формування механізмів та стратегій поведінки в період адаптації до стресової ситуації. Механізми психологічного захисту. Виховання толерантності (стресостійкості) як провідної проблеми психології здоров'я.

Тема 3. Особливості дії психічної травми при надзвичайних ситуаціях

Психічна травма: короткий історичний огляд проблеми. Співвідношення понять «травма», «травматична подія», «травматичний стрес». Чинники розвитку безпосередніх та віддалених негативних наслідків надзвичайних ситуацій. Періоди розвитку психотравмуючої ситуації. Стадії (фази) процесу переживання психотравмуючих ситуацій. Активна і пасивна форма поведінки людини в надзвичайній ситуації. Типи поведінки в надзвичайних ситуаціях. Непатологічні та патологічні психічні реакції на травматичні події у надзвичайних ситуаціях. Поняття про страх, ступор, плач, нервові тремтіння, рухове збудження, агресія, істеричний розлад, апатія, паніка, невроз, реактивний психоз, паніка.

Тема 4. Психологічні аспекти переживання гострого горя як анормальної життєвої кризи

Нормативна та аномальна криза. Синдром втрати (гострого горя). Горе як хвороба, як втрата прихильності, як втрата особистої свободи, як стрес. Стадії переживання гострого горя (Дж.Енджел, Дж.Тельтейбаум). Поведінкові реакції при неускладненому (нормальному, здоровому) горі. Форми дисфункціонального (патологічного, ускладненого) горя (Е.Ліндемманн): відсутнє горе, викривлене горе, перетворене (конвертоване) горе, хронічне горе, відстрочене горе, перебільшене горе, передбачене горе, «не вивільнене» горе. Ставлення до кризової ситуації. Основні принципи психологічної допомоги при гострому горі. Вікові особливості переживання горя. Реакція дітей та підлітків на смерть близької людини. Особливості психологічної допомоги особам залежно від стадії переживання горя.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК11 - 2022
	Екземпляр № 1	Арк 14/7

Тема 5. Зміни особистості під впливом надзвичайних ситуацій

Зміни особистісних якостей людини внаслідок впливу надзвичайних ситуацій. Посттравматичний стресовий розлад: визначення, критерії та методи діагностики. Особливості прояву посттравматичного стресового розладу у дітей. Психодіагностика гострого та посттравматичного стресового розладу у дітей та дорослих. Психотехніки корекції посттравматичного стресового розладу у дітей та дорослих. Особливості групової психотерапії посттравматичних стресових станів постраждалих у надзвичайних ситуаціях. Форми і методи психологічної роботи з психотравмою (психологічний дебрифінг, аутодебрифінг, група підтримки дітям та дорослим в гострому, хронічному та відстроченому стресовому розладі, програма подолання психічних травм дитинства та ін.). Соціально-психологічна адаптація постраждалих в надзвичайних ситуаціях до звичайних умов життєдіяльності.

Тема 6. Екстремальна професійно-психологічна підготовка персоналу ризиконебезпечних професій

Організація екстремальної професійно-психологічної підготовки персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців. Сучасні психолого-педагогічні технології розвитку професійних якостей персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців для роботи в умовах надзвичайних ситуаціях. Методика перевірки та оцінки екстремальної психологічної готовності персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців. Надійність професійної діяльності людини в умовах надзвичайних ситуацій. Внутрішні та зовнішні фактори надійності. Стратегії регуляції професійного стресу працівників

«екстремальних» професій. Психічна адаптація до змінених умов існування. Принципи та методи зниження рівня психічних втрат та психічної недієздатності серед персоналу аварійно-рятувальних служб та військовослужбовців. Психологічне забезпечення відновлювального періоду діяльності персоналу ризиконебезпечних професій.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК11 - 2022
	Екземпляр № 1	Арк 14/ 8

Змістовий модуль 2. «Зміст психологічної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях»

Тема 7. Перша психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях

Поняття, мета та завдання першої (екстреної) психологічної допомоги постраждалим у надзвичайній ситуації. Основні принципи надання екстреної психологічної допомоги у надзвичайних ситуаціях. Специфіка роботи психолога в екстремальних умовах. Основні напрямки роботи психолога в осередку надзвичайної ситуації. Психопрофілактика здорової частини населення, яке опинилося в осередку надзвичайної ситуації. Особливості проведення психотерапії та психопрофілактики постраждалих на місці ліквідації наслідків надзвичайної ситуації (робота психолога із жертвами, ізольованими в осередку надзвичайної ситуації; постраждалими безпосередньо фізично, психологічно, матеріально; очевидцями; спостерігачами; рятувальниками). Правила екстреної психологічної допомоги постраждалим в надзвичайній ситуації. Види екстреної психологічної допомоги людям в залежності від вираженої психогенної реакції на надзвичайну ситуацію. Особливості екстреної психологічної допомоги персоналу аварійно-рятувальних служб.

Тема 8. Психологічна допомога постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації

Психологія жертви. Поняття про синдром набутої безпорадності. Клініка психічних розладів у постраждалих від стихійних лих, катастроф. Організація психологічної допомоги постраждалим у вогнищах стихійних лих та катастроф. Психологічні наслідки тероризму. Діагностика психічних розладів і організація психологічної допомоги заручникам. Психологічні наслідки аварії на Чорнобильській АЕС. Особливості психологічної допомоги постраждалим внаслідок техногенних катастроф (на прикладі аварії на ЧАЕС). Психологічні наслідки, викликані воєнними діями. «В'єтнамський синдром». Особливості психологічної допомоги учасникам бойових дій та їх сім'ям.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК11 - 2022
	Екземпляр № 1	Арк 14/9

Тема 9. Психологічна діагностика, корекція та профілактика в роботі з постраждалими у надзвичайних ситуаціях

Методи вивчення психічного стану, поведінки людини і групи у надзвичайних ситуаціях. Методи вивчення суб'єктивної значущості для людини психогенних ситуацій. Основні методики діагностики кризових станів: ОСЗ Холмса-Райха, шкала оцінки впливу травматичної події, методика визначення домінуючого стану (В.Л.Куликов), методика

«Прогноз», тест «СР-45», методика «Рівень суб'єктивного контролю», шкала депресії, шкала безнадії Бека, методика «Лінія життя», методика WCQ (дослідження копінг-поведінки), методика визначення ведучих механізмів психологічного захисту, методика діагностики рівня соціальної фрустрованості (Л.І.Вассерман), методика дослідження синдрому емоційного вигорання (В.Бойко) та ін. Використання проєктивних методів у психології надзвичайних ситуацій. Специфіка діагностики психічних станів у дітей, які пережили надзвичайні ситуації.

Психологічна профілактика психічних розладів в осіб, які пережили надзвичайну ситуацію. Особливості групової психокорекції гострих та посттравматичних стресових станів потерпілих у надзвичайних ситуаціях. Форми і методи психологічної роботи з психотравмою (психологічний дебрифінг, аутодебрифінг, група підтримки дітям та дорослим в гострому горі, програма подолання психічних травм дитинства та ін.). Стадії роботи з психотравмою: гостра фаза, фаза корекції і реабілітації. Мета, специфіка та завдання основних напрямків комплексної реабілітації постраждалих у надзвичайній ситуації.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. «Психічні реакції людини на травматичні події у надзвичайних ситуаціях»						
Тема 1. Загальні уявлення про предмет та завдання психології надзвичайних ситуацій.	12	4	2			6
Тема 2. Психологічні особливості стресового розладу постраждалих у надзвичайних ситуацій.	14	4	2			8
Тема 3. Особливості дії психічної травми при надзвичайних ситуаціях.	12	2	2			8
Тема 4. Психологічні аспекти переживання гострого горя як анормальної життєвої кризи.	12	2	2			8
Тема 5. Зміни особистості під впливом надзвичайних ситуацій	14	4	2			8
Тема 6. Екстремальна професійно-психологічна підготовка персоналу ризиконебезпечних професій.	16	4	2			10
Разом за змістовим модулем 1	80	20	12			48
Змістовий модуль 2. «Зміст психологічної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях»						
Тема 7. Перша психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях.	14	4	2			8
Тема 8. Психологічна допомога постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації.	14	4	2			8
Тема 9. Психологічна діагностика, корекція та профілактика у роботі з постраждалими у надзвичайних ситуаціях.	12	4				8
Разом за змістовим модулем 2	40	12	4			24
Усього годин	120	32	16			72

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні уявлення про предмет та завдання психології надзвичайних ситуацій.	2
2	Психологічні особливості стресового розладу постраждалих у надзвичайних ситуацій.	2
3	Особливості дії психічної травми при надзвичайних ситуаціях	2
4	Психологічна аспекти переживання гострого горя як аномальної життєвої кризи.	2
5	Зміни особистості під впливом надзвичайних ситуацій	2
6	Екстремальна професійно-психологічна підготовка персоналу ризиконебезпечних професій	2
7	Перша психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях	2
8	Психологічна допомога постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації.	2
Разом		16

6. Завдання для самостійної роботи

Передбачається, що в період вивчення дисципліни студент самостійно розв'язує домашнє завдання, вивчає матеріал курсу в процесі підготовки до практичних занять та семінарів, а також в цілому перед сесією. Частка самостійної роботи при вивченні навчальної дисципліни складає 60 % для денної форми навчання.

№ з/п	Назва теми	кількість годин
1	Загальні уявлення про предмет та завдання психології надзвичайних ситуацій.	6
2	Психологічні особливості стресового розладу постраждалих у надзвичайних ситуацій.	8
3	Особливості дії психічної травми при надзвичайних ситуаціях.	8
4	Психологічні аспекти переживання гострого горя як аномальної життєвої кризи.	8
5	Зміни особистості під впливом надзвичайних ситуацій	8
6	Екстремальна професійно-психологічна підготовка персоналу ризиконебезпечних професій.	10
7	Перша психологічна допомога у надзвичайних ситуаціях.	8
8	Психологічна допомога постраждалим залежно від виду надзвичайної ситуації.	8
9	Психологічна діагностика, корекція та профілактика у роботі з постраждалими у надзвичайних ситуаціях.	8
	Разом	72

Завдання для самостійної роботи передбачає:

- опрацювання конспекту лекційних занять;
- опрацювання основної та додаткової літератури.

7. Індивідуальні завдання

Робота над науково-понятійним апаратом з курсу “Психологія надзвичайних ситуацій”, опрацювання додаткової психологічної літератури з тем, що вивчаються; анотування і конспектування першоджерел, підготовка реферату, розробка програми психологічної допомоги постраждалим від стихійного лиха, катастрофи, теракту, воєнних дій (за вибором студента).

8. Методи навчання

Лекції (лекції-візуалізації), практичні заняття (з елементами тренінгу та психодіагностичного дослідження); самостійна робота (розробка програми психологічної допомоги), підготовка до контрольних заходів). Під час навчання використовуються такі методи і прийоми як брейнстормінг, бесіда, дискусія, творчі завдання, обговорення у міні-групах середовища Moodle та програми для організації відеоконференцій Google Meet.

9. Форми та методи контролю

Навчальні тести, усне опитування, контрольна робота, конспекти наукових статей, створення малюнків-схем, мультимедійна презентація програми психологічної допомоги постраждалим у надзвичайній ситуації.

10. Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	
10	10	10	10	10	10	15	15	10	100

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	зараховано
80 – 89	B	
70 – 79	C	
60 – 69	D	
50 – 59	E	
26 – 49	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ECTS

II Рекомендована література

Основна література:

1. Кулеша-Любінець М.М. Техніки психологічної допомоги та самопомоги особі у екстремальній ситуації: навчально-методичний посібник / М.М. Кулеша-Любінець. Івано Франківськ: Кушнір Г. М., 2017. 72 с
2. Психологічна підтримка в умовах екстремальних ситуацій: підхід резилієнс: навч.- метод. посіб. / [Н.Гусак, В.Чернобривкіна, В. Чернобривкін, А. Макименко, С. Богданов, О.Бойко; за заг. ред. Н. Гусак]; Нац. Ун-т «Києво-Могилянська академія». – Київ : НаУКМА, 2017. 92 с.
3. Antipov A. Neuroethics and mental health: points of contact. Neuroscience for Medicine and Psychology. 2019. No. 15. P. 66–67.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. – Київ, 2018. – 208 с.
5. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій : навчально-методичний посібник. Миколаїв, «Іліон», 2018 с. 298 с.
6. Міщенко М. С. Психологія життєвої кризи особистості : навч.-метод. посіб. Умань : Візаві, 2020. 154 с.

Допоміжна література:

1. Головатий М. Ф. Психологія здоров'я в контексті радикальних кризових ситуацій глобалізованого століття. Врчебное дело. 2017. № 7. С. 28–36.
2. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації : перелік контрольних показників для використання на місцях. Київ : Пульсари, 2017. 36 с.
3. Основи психологічної підготовки військовослужбовців Національної гвардії України до виконання службово-бойової діяльності в

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.08- 05.01/053.00.1/М/ОК11 - 2022
	Екземпляр № 1	Арк 14/ 14

- екстремальних умовах: посібник / О. С. Колесніченко, Я. В. Мацегора, І. І. Приходько; за заг. ред. проф. І. І. Приходька. – Х. : НА НГУ, 2017. – 127 с.
4. Герило Г.М., Гніда Т.Б., Корнієнко І.О., Луценко Ю.А. Організація соціально-психологічного супроводу дітей, сімей, які постраждали внаслідок військових конфліктів / заг. ред. Ю.А. Луценко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 128 с.
 5. Лунченко Н.В., Мельник А.А., Панок В.Г., Ткачук І.І. Діяльність психологічної служби у системі освіти з надання допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (за результатами моніторингу). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 105 с.
 6. Психологія переживання глобальної пандемії: досвід України і світу: матеріали Міжнародного науково-практичного Workshop, 23.04 2021 / [за наук. ред. Л.Є. Просандаєвої, О.В. Костюченко]. Київ : Київський національний університет культури і мистецтв, 2021. 40 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
2. Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/> \
3. Електронна бібліотека. URL: <http://lib.meta.ua/> 13
4. Студентська електронна бібліотека URL: <http://www.lib.ua.net/>
5. Нормативно-правова база України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>